

cadastre posa *Reyxes*), i entra o havia entrat molt endins de l'Empordà, car a Siurana (SE de Figueres) em deien «hi ha unes *řěčs* en una casa de Baseia ---», si bé *ř* tirant cap al Baix Emp.: *řěčs* a Monells i en un poble intermedi (1964). A StFGuixols *retxa* seria 'finestreta en els baixos d'una casa' (BDC xx, 124): hi haurà un poc de malentès del corresponsal de l'I. E. C. per part de Griera, car jo mateix vaig sentir *řěčs* cap al Ter, a Ventalló, aplicada a unes espitlles: «són aquelles *retxes* per tirar» (1958), que és també el sentit del mall. *retxullera* (ja Tomàs Aguiló, c. 1850), mall i men 'escltxa' («fenella», *AlcM*) I cf *retxullera/ragellera/ragullera* en els deriv. Continuem doncs en la idea de 'ratlla o escltxa longitudinal', intermèdia entre el sentit de l'arabisme i el del terme eclisiàstic

I així anem a parar al terme comú de les Illes per dir 'línia, ratlla', on l'hibridació àrabo-europea es deixa sentir també en la pronúncia: es diu *retxa* amb *ř* a Mallorca però amb *é* a Menorca i Eiv. (*AlcM*), i en la variant *řěčs* que *AlcM* reporta de les arcaïques altures de Fornalutx, però que no deu ser d'allí sol, com sigui que l'Arx Lluís Salvador assenyalava unes *retjas*, amb el sentit de 'divisions a manera d'escalons en els corriols de muntanya', en el glossari final de *Die Balearen* (vol. II: «stufenartige Abtheilungen bei Gebirgspfaden») *AlcM* en dóna un testimoni mall. de Ciutat, en l'any 1497, atribuint-li a tort l'acc moderna, però el context hi mostra l'aràbiga 'barra' conservada: «sia tengut cloure e tornar la finestra --- e que hi meta una *retxa* de ferro, de la arch, e dues travesseres».

L'acc moderna, usada i conegudíssima arreu i ja registrada pels *DFgra* i *DAG*, la llegim en els més alts escriptors de l'illa «Jugant tot sol per la platja / corria un ninet descalt, / corria seguint la *retxa* / que separa terra i mar; / però la *retxa* ben justa / sos peus no trobaven mai / tan prest l'ona els hi banyava, / tan prest l'ona es feia enllà / --- / Com ell entre mar i terra, / correm entre béns i mals / --- / res té el món més destriat, / però entremig una *retxa*, / qui en el món la hi traçarà?», Costa (*Poesies*, 1885, p. 52, *IdOr* x, 75); en un escrit «hi ha tres *retxes* tatxades, de les quals solís es poden desxifrar dues paraules», Ll Vilallonga (*Bearn* II, p. 87); 'raig o franja soleia': «enguany el fruit ja no ha madurat natural; endemés la verema s'era escaldada molt, y amb uns quants dies calents y humits, amb *retxes* de sol qui pican, brusques y qualque ruixada forta ---», JnRosselló (*Many*, p. 141); a Marratxí «raig de sol» (BDC xx, 124)

L'acc lineal (gràfica, geomètrica) no és única: n'hi ha d'altres més pròximes al sentit del cat. ant. *retxa* i de l'àrab Entenc que s'aplica també a les 'llestes o franges d'una roba' puix que els *DFgra* i *Damen* porten «*retxad*, -*ada*, roba qui té diverses *retxes* listado», i *retxa* «la de rellotge per a senyar sas horas, *venero*», però com sigui que Amengual precisa que és «en los relojes de sol», sembla que hem d'entendre la busca o vareta de ferro dels rellotges solars; i no ens hem d'estranyar que *AlcM* no ho reculli, com sigui que a Mallorca, i més a Palma, desapareixen, com pertot,

molts termes vells i Figuera havia nascut a Lluçmajor el 1772, i Amengual a Binissalem, c. 1800, poblacions conservadores de moltes antigalles. Cf. l'acc. 'barra de ferro', en el document mallorquí de 1497. En canvi el *DFgra* (623b) dóna *retxa* com a antiquat a Mall. per «retxats», cast. *reja*

També simplifica *AlcM* enormement el timbre de la *e* en sentit de reduir a l'ús trivial ciutadà Ja Tomàs Forteza advertia que a Mallorca ho diuen «en unes parts amb *é*, en altres amb *è*» (*Gram*, p. 14); i si bé *AMAlcover* localitza *řěčs* Sineu, jo mateix ho he sentit amb *é* netament tancada en altres pobles del centre de l'illa: «en aquells camps hi ha unes *řěčs* llaurades» Son Cervera; «es sementer Ses Pomerres. —? —Perque hi ha una *řěčs* de pomerres» (1964). Men. *řěčs* diu Moll, i deu ser així a Ciutadella, però corrent la costa de Maó m'explicaven «Es retxats de sa Caleta» com una penya amb *řěčs* visibles de lluny (1963) (cf. *Ets Esqueixos* a la costa de Migjorn).

Frases que poden venir de l'acc. trivial: de *retxa* 'notable', 'eminent' (*BDLC* VIII, 228), un arqueòleg de *retxa* (VII, 364). *Peu a retxa* 'a peu ferm': «Darrera el portell els cristians trobaren el walí amb la seva gent, que es defensava *peu a retxa* i en massa compacta, de manera que els assaltants no gosaven a ferir amb llurs espases» Ribas de Pina (*La Conquesta de Mallorca*, 85).

DERIV: *Reixeta* [Belv.]. *Reixare* [DAG]. *Reixat* [1507, Busa-N.] i veg. supra docs. des de 1404; «fos posat allí un *reixat* de llata ab uns punxons de ferro perquè no hi poguessen entrar», c. 1550 (*Ardits* IV, 33); -*at*, -*ada* (finestra *reixada*: fenestra clathrata), OPou, *ThPu*, 153). I afanyem-nos a observar que també en aquest important derivat trobem en ross. la *g*, testimoni de l'aportació de l'arrel europea: *retjat* «grille ou herse» parlant de la «clavaguere qui passe dans sa maison: qu'il en tire le *retjat* qu'il y a mis» l'any 1701 (Desplanque, *Archives de Thuur*, 85b); avui diuen que un indret del Rec de Millars, que «era *grillat*», entre allí i Perpinyà, a l'entrada de la vila, l'anomenen *el řěčát* (1960) També en un doc. barceloní dels 1460 'marcar amb llistes o franges': «que los draps se hagen a *rejar* o canar», *Ardits* II, 229. *Reixada Reixadet*

Erreixar [dicc. de Lacav.:] «*enreixar* una finestra: posar-li un *reixat* o *reixa*». I *enreixat* adj. «¿Per hont heu entrat vós ara, Comte l'Arnau? / --- / Per la finestra *enreixada*, müller leyas», en l'antiga cançó, és la lliçó preferida per MilàF (*Romllo.*, 78.33, si bé hi ha *reixada* a la v^o B); *AlcM* en dóna cites en VCatalà i en el castellonenc Guinot, amb una acc. discrepant (§ 3): *enreixar els maons apilats en rastellera*; el substantiu *enreixat* en el castellonenc SzGozalbo; i anoto un indret dit *L'anrešát de D. S* a Castelló de la Ribera (1962). I amb un significat que ens recorda l'aràbic vulgar: *enraixada* 'conjunt dels raigs de la roda d'un carro', a Igualada i Penedès (*AlcM*). Potser també *reix* «trons lligats que serveixen per transportar fusta riu avall», *DAG* (que no crec venint d'Ag. que sigui errada de còpia per *rais*) i podria enllaçar amb el sentit del collectiu àr. *riš*, segons de quin riu es tracti.